

16430/25/2^I

МССЦ

БЕОГРАД
НОВИ САД
1 - 6. 9. 1995.

**НАУЧНИ
САСТАНАК
СЛАВИСТА
У ВУКОВЕ
ДАНЕ**

ОДГОВОРЪ.
...ю, или обрану деде
...нако певзо, као што еГ. М
...аха на вадромѣ небу: али
...ненада, удари на трегѣ о.
...Мы се надамо да ће онѣ п
...у препоручуемо нека ужо
...у којој онѣ говори одъблѣ

**ПОЧЕЦИ И РАЗВОЈ СРПСКОГ
КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА**

*

СТАТУС СРБИСТИКЕ У СВЕТУ

25

БЕОГРАД, 1996.

/2

СТАНА РИСТИЋ (Београд)

НЕКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СТРАНЕ ЛЕКСИКЕ У ЈЕЗИКУ ПРЕДВУКОВСКОГ ВРЕМЕНА

(на корпусу *Грађа за речник сѣраних речи у ѿредвуковском ѿриоду,
I ѿом* – Велимира Михајловића)

0. У раду ће бити представљени неки проблеми лексичког позаимања разматрани на корпусу историјске грађе (3361 одредница) који обухвата страну (несловенску) лексику српског књижевног језика у временском распону од 1660. до 1817. (Михајловић: 1972, VII). Извори из којих је ексцерпирана грађа обухватају различите области сакралног и световног садржаја и припадају свим стиловима тадашњег писаног језика: вишем, средњем и нижем. Тако су се у *Грађи* нашле не само стране речи из духовне, интелектуалне и научне сфере, које су преузимане углавном преко писаних извора (из грчког, латинског, француског и других европских језика) него и стране речи из народних говора и фолклора које су преузимане у директном контакту носилаца српског језика са другим језицима: турским, мађарским и немачким. Наведена стилска издиференцираност српског писаног језика 17. и 18. века јавља се као последица напоредног функционисања нормe неког од официјелних књижевних језика: српкословенског (црквенословенског), рускословенског или славеносрпског и нормe народног језика (в. радове Грицкат, Младеновић и Ивић наведене у литератури).

0.1. Лексички корпус страних речи и „посрбица” четворотомног дела урађеног у Институту за лингвистику у Новом Саду под руководством В. Михајловића¹ представља драгоцен материјал за системска

¹ Подаци о наведеним делима дати су у литератури под Михајловић. Стране одреднице у *Грађи* (како ћемо у раду краће наводити наш корпус) дате су у ћириличној транскрипцији савременог српског језика, па ћемо их и ми у раду наводити у том облику (мада су примери њихове употребе давани изворно). Податке о етимологији узимали смо према наводима у *Грађи* не улазићи у њихову веродостојност ни у значај језика посредника у позајмљивању, зато што ови елементи не утичу битно на аспект нашег разматрања проблема лексичког позаимања. Уз сваку одредницу наведена је година када се она први

лексичка истраживања овог периода у развоју српског језика. Значајнијих системских истраживања овог типа до сада код нас није било², мада се истицала потреба за њима³. Уопште, у новијим научним приступима историјском развоју језика актуелизује се лексички план, јер се показало да механизам његовог развоја кога карактерише кумулација и наслојавање лексичких елемената (а не потискивање и замењивање као на фонетском и граматичком плану) чини његове јединце значајним показатељима појава и процеса тог развоја (Журавлев: 1994, 24–25).

0.2. Стране речи из наведеног раздобља историје српског језика, чак и кад функционишу на периферији његовог лексичког система, својом гласовном и творбеном структуром и својом семантичком слојевитошћу указују на карактеристичне појаве језичког развоја⁴. Према нашем глобалном увиду ове појаве се тичу више језичких и нејезичких планова: фонетског/фонолошког, граматичког, творбеног, лексичко-семантичког; социолошког, културолошког и етнолошког. У овом раду изложићемо само неке аспекте лексичко-семантичког плана.

1. Са становишта овог плана узели смо у обзир раслојеност стране лексике у чијим се разграничењима релевантни јављају функционално-стилски и семантички принципи. Према њима смо корпус првог тома *Грађе за речник* разврстали на следеће типове лексике: општа, терминолошка, административно–правна, војна и експресивна⁵; а затим на тематске групе лексема из области: покућства (57) занатства и занимања (28), звања и титула (17), кулинарства (24), одевних предмета и тканина (22), боја (16), аграрних култура (16), украсних предмета и накита (12), музичких инструмената (13), мера (8) и домаћих животиња (7). Типови стране лексике издвојени по функционалностилским параметрима не

пут јавља у писаном извору, али смо такве податке узимали само као оквир укупне хронологије извора.

² На неке значајне појве на овом плану указала је Ирена Грицкат у више радова (начин употребе страних речи, специфичности стилских вредности речи ондашњег језика, проблем употребе термина, појаве употребе домаћих речи за новоусвојене садржаје, проблем употребе нових речи и сл.): в. Грицкат: 1987, 126–133; 1991, 56–60; 1992, 79–94.

³ В. Кашић: 1984, 91–95; Михајловић: 1979, 13–19; 651; Младеновић: 1984, 79–101; 1989, 114.

⁴ За историју језика мање је важно да ли је нека језичка јединица страног или домаћег порекла. С тим у вези навешћемо и став И. Грицкат: „Језичке појаве се... преплићу у прошлости, тако да сваки облик старог језика на сопственом земљишту, **туђински** (истакла С. Р.) или свој, књишки или народни, представља драгоцен објект историјске филологије.” (Грицкат: 1975, 20).

⁵ Изостављање црквене лексике страног порекла у *Грађи* аутори у предговору првог тома образлажу чињеницом да она припада најстаријем слоју грчких (византијских) позајмица и да се јавља у свим црквеним текстовима од почетка српске писмености (Михајловић: 1972, VI–VII).

показују ограниченост у смислу бројности, док је лексика тематских група бројно ограничена (што је и разумљиво и што смо у навођењу и показали). Број потврда уз поједине речи узимали смо као показатеље учесталости употребе страних лексема у писаном језику наведеног периода, што нам је уз главне показатеље структурне и семантичке адаптираности помогло да идентификујемо неке регуларности у усвајању стране лексике у одређеном раздобљу историје српског језика⁶.

1.1. Раздобље 17. и 18. века у развоју српског језика, поред осталог, карактерише нестабилност језичке норме и то не само због ситуације напоредног функционисања различитих типова књижевних језика (в. т. 0) него и због појачане динамике њиховог развоја, условљене променама друштвено-историјских прилика (ослобађања од турске власти, успостављања војне и административне аустро-угарске доминације на подручју данашње Војводине, појачаног руског утицаја у верској, духовној сфери, интелектуално-спознајне и прагматичке усмерености према токовима развоја у околним европским државама; исп. радове Грицкат, Младеновић, Михајловић и Ивић, у литератури). За лексичко позајмљивање, осим традиционалне упућености на класичне језике, релевантно је било отварање српског друштва у интелектуалној сфери и сфери материјалне културе за утицаје руске и европске културе и њихових језика.

1.2. Анализа корпуса из *Грађе* показала је да се изванјезички фактори⁷ значајни за лексичко позајмљивање на историјском плану дифе-

⁶ Квантитативне показатеље у разматрању наше теме не узимамо у апсолутном него у релативном смислу. Запажања о релативности оваквих и сличних показатеља (као и података о времену када се први пут појављују нове речи) и о нужној опрезности у идентификовању појава када је у питању историјска лексика дата су у радовима Ирене Грицкат (1975, 46; 1987, 123; 1992, 91) и В. Михајловића (1984, 650–651). Нама се чини да су ова запажања актуелна и за савремену лексику и уопште за лексички систем који је специфичан у односу на фонетски/фонолошки и граматички систем, па се мора и изучавати на посебан, другачији начин. Та специфичност највише проистиче из парадоксалности да је лексички систем због своје отворености подложен динамици развоја и променама што му даје особину нестабилности с једне стране, а с друге његов механизам развоја, са карактеристикама кумулативности и наслојавања, даје му особине конзервативности и стабилности. Наведене карактеристике чине га подједнако погодним за изучавање и савременог језика и његовог историјског развоја (Журавлев: 1994, 5–29).

⁷ У изучавању парцијалних аспеката језичког позајмљивања у традиционалној филологији (структурних, семантичких, творбених, нормативних и др.) не само да се губио из вида значај повезаности појава наведених аспеката него се није узимао у обзир ни значај изванјезичких фактора. Изванјезички фактори релевантни за лексичко позајмљивање јављају се у међусобној повезаности тек у појединим сегментима који се у реалности језика у контакту манифестују управо преко области (сфере) утицаја. Значај изванјезичких фактора у изучавању језичких феномена показала су социолингвистичка истраживања, а у област позајмљивања увела их је контактна лингвистика; в. Филиповић: 1986, 26–28.

ренцирају према **области (сфери) утицаја** страних језика на домаћи језик, и то како у смислу интензитета тог утицаја тако и у смислу начина усвајања и статуса страних језичких елемената у језику примаоцу. На лексичком плану процеси сложеног преплитања изванјезичких и језичких фактора испољавају се у **раслојености** страног лексичког фонда. Тако се **лексичка раслојеност** као објективно испољена појава у сваком лексичком систему (независна од квантитативних, хронолошких и сличних мање или више субјективно утврђиваних показатеља) показала као најпоузданији полазни критеријум у разврставању страних речи из нашег корпуса.

1.3. Зато смо одређене регуларности у усвајању и адаптацији стране лексике пратили на нивоу издвојених типова и група (в. т. 1). Због специфичности корпуса⁸ могли смо пратити само неке најопштије појаве које одређују статус страних речи у српском језику. У динамичним процесима усвајања стране лексике, како показује не само историјска грађа него и стање у савременом језику, ситуација у вези са начином њиховог усвајања и са њиховом адаптацијом непрекидно се мења (Бабић: 1984, 9–14; Филиповић: 1986; Виња: 1986, 419–432; Мухић–Димановски: 1986, 247–253; 1994, 217–224; Ристић: 1994, 302–305). Статично стање целокупне стране лексике са прецизније одређеним статусом и типовима у језику примаоцу могуће је дати само на синхронном плану.

1.4. Одређивање типова страних речи по дијастратичким, дијатопичким и нормативним принципима нарочито је важно за давање праве слике стање о присуству страних језичких елемената у језику примаоцу. Нормативни проблеми у вези са претераним присуством страних елемената и бојазан о нарушавању система домаћег језика неког периода могу се јавити углавном у вези са туђицама. Остали типови лексичког позајмљивања (позајмљенице, преведенице и семантичке позајмљенице) не би се могли сматрати само страним елементима ни проблематичним у наведеном смислу, ни на плану језичких ни на плану изванјезичких фактора који регулишу системска правила у процесу лексичког позајмљивања. Међутим, новија истраживања показују да ни велики број туђица не може угрозити систем домаћег језика, јер оне функционишу само на језичкој периферији, било у терминолошким системима било у осталим типовима лексике у почетној фази адаптације (Поповић: 1994, 279–300; Мухић–Димановски: 1994, 217–224; Журавлев: 1994, 25).

1.5. На дијахроном плану у разматрању историјског корпуса релевантном се јавља још и појава **завршености процеса адаптације**, на основу чега се позајмљени лексички елементи диференцирају на елементе

⁸ За наше разматрање проблема позајмљивања нарочити проблем био је издвојеност стране лексике из општег лексичког фонда српског језика 17. и 18. века. О другим специфичностима овог корпуса в. Михајловић: 1972. и исп. напомену 1.

у стабилном (статичком) и у нестабилном (динамичном) стању (термини су моји). У стабилном стању могу се наћи страни елементи у било којој фази адаптације и само се они могу прецизније издиференцирати по поменутиим принципима (в. т. 1.4). За стране елементе у нестабилном стању важно је евидентирати све фазе у процесима њихове адаптације, које се статусно одмеравају према времену у коме функционишу у језику примаоцу.

1.6. За одређивање фаза и статуса важни су процеси **примарне и секундарне адаптације** (било **структурне** било **семантичке**) као и **степен адаптације**⁹. Степен адаптације може се утврдити на основу критеријума који се јављају у опозицији: примарна адаптација – секундарна адаптација и структурна адаптација – семантичка адаптација. Примарно адаптивне стране речи на структурном плану одликују се напоредном употребом варијантних облика (период компромисне реплике – реч у језику примаоцу; Филиповић: 1986, 55, 56–57), а на семантичком плану нултом семантичком екстензијом или сужавањем значења у односу на модел (реч у језику даваоцу). Секундарно адаптиране стране речи одликују се на структурном плану одсуством варијантних облика, а на семантичком проширивањем значења по броју или у семантичком пољу (Филиповић: 1986, 38, 56–67, 155–180). Нижи степен адаптације имају стране речи у периоду примарне адаптације и тада оне у лексичком систему језика примаоца имају углавном статус **туђица**, које се у типологији страних речи издвајају у посебан тип (Поповић: 1994, 279–300; Мухић–Димановски: 1994, 217–224). Статус туђица задржавају стране речи у терминолошким системима и кад су у стабилном стању, док многе јединице имају овај статус само у почетној фази адаптације. Вишим степеном адаптације одликују се стране речи у периоду секундарне адаптације и у систему језика примаоца имају статус **позајмљеница (посуђеница)** (Филиповић: 1986, 58–62; Мухић–Димановски: 1986, 247–253; 1994, 217–224; Поповић: 1994, 279). Наш корпус *Грађе* садржи углавном позајмљенице и туђице и оне ће бити предмет нашег разматрања. (У типологији лексичког позајмљивања издвајају се још и **преведенице** и **семантичке позајмљенице (посуђенице)** (Бабић: 1984, 9–14; Филиповић: 1986, 153, 155–157; Мухић–Димановски: 1986, 247–253)).

2. У нашем корпусу *Грађе*, у складу са традиционалном лексикографском праксом, никаквим посебним поступцима нису издвајани типови страних речи, што представља велики недостатак не само овог корпуса него и других наших речника (било речника страних речи било општих речника). Ни ми у нашем раду то нисмо могли учинити, али смо, разматрајући појаве у изложеним теоријским оквирима, указали

⁹ Ове и друге термине у вези са начином усвајања стране лексике употребљавамо у смислу како су коришћени у Филиповић: 1986.

на могуће начине идентификовања туђица и позајмљеница и њихових засведочених фаза адаптације у динамичним процесима усвајања стране лексике на историјском плану. Заснованост нашег разматрања покушаћемо да илуструјемо и изабраним примерима из богатог корпуса *Грађе*, при чему нисмо у ситуацији да идентификујемо и типове страних речи по дијастратичким, дијатопичким и нормативним принципима, што се иначе мора евидентирати при изради историјског речника.

2.1. У навођењу примера значења ћемо представљати само у следећим случајевима: кад јединица има више значења, кад је значење непознато и кад је значење неуобичајено у односу на савремени језик, и то онако како су она дата у *Грађи*. Више техничким решењима него експлицитно показиваћемо фазе адаптације и статус ових јединица у процесу њиховог усвајања у српском језику 17. и 18. века. Тако се јединице представљене у варијантним облицима и са по једним значењем (било са нултом екстензијом било са суженим значењем) налазе у периоду примарне адаптације. Оне у највећем броју имају статус туђица било да су у стабилном стању (терминолошка лексика) било да су у нестабилном стању (почетна фаза адаптације других типова лексике). Јединице овог типа у тематским групама углавном се јављају у статусу позајмљеница, нарочито ако на структурном плану пређу у период секундарне адаптације. Период секундарне структурне адаптације карактерише, такође, и многе терминолошке јединице. Јединице које се јављају без структурних варијанти налазе се у периоду секундарне адаптације. Ако се јављају са по једним значењем (период примарне семантичке адаптације), зависно од сфере употребе, могу имати или статус туђица (терминолошка лексика) или статус позајмљеница (тематска лексика). Ако се јављају са више значења (период секундарне семантичке адаптације) (чак и ако су у периоду примарне структурне адаптације), оне би морале имати статус позајмљеница у наведеном периоду српског језика (општа, административно-правна, војна и експресивна лексика). Јединице које имају творбене еквиваленте (наводићемо их у загради уз примарну лексему) морале би имати статус позајмљеница јер се налазе у периоду секундарне и структурне и семантичке адаптације.

2.2. Интензитет утицаја појединих језика у појединим сферама показиваћемо квантитативним односима.

3. У овом раду представићемо само стране речи из општег фонда, док ћемо лексику других типова и тематских група представити у другом раду који се припрема за штампу. У категорији опште лексике, која је и најбројнија, доминирају латинизми и грецизми, а затим се у мањем броју јављају турцизми, германизми, галицизми, хунгаризми и талијанизми. Већина речи страног порекла ове категорије у разматраном раз-

добљу чини активни слој лексике са високим степеном одомаћености. То показују примери типа: *академија* (*академик* и *академикер*, *академически*), *азисџенџи* „помоћник”, *ајсолвирајџи* „ослободити дужности; свршити школу”, *докџор* „доктор медицине; адвокат”, *диџлома* „повеља којом се дају достојанства, повластице, права”, *конфедерајџи* „савезник” (*конфедерација*), *конвенџија* (*конвенционалан*); *аманејџи*, *акомодирајџи* *се* „раскомотити се”, *анализа* „решење” (*аналиџически*), *аналоџија* „сличног или истоветност” (*аналоџически*), *анархија* (*анархиџски*), *анџиџајџија*, *ајосџирофирајџи*, *ајсџиракџиџи*, *арџументџи* (*арџументџирајџи*), *ауџорџиџејџи*, *афекџи* „страст, тежња”, *еџоизам*, *еквиваленџи*, *елеменџи* (*елеменџарни*), *енерџија* „способност за вршење радње”, *енџузиџазам*, *идеал* (*идеалан*), *идеја*, *деликајџан* „укусан; нежан” (*деликајџносџи*), *акурајџан* „брижљив, тачан, уредан”, *инајџи* „пркос, упорност у противљењу; свађа”, (*инајџиџи се*), *криминални* (*криминално*), *криџериџум* „мерило, знак распознавања”, *клас* и *класа* „разред; врста; сој”; *ала*, *аџдаја*, *авејџи* и *авејџиња* (*авејџни*); *адреса* и *адрес* (*адресирајџи*), *ајејџиџи*, *алајџи*, *алеја*, *ајојџека*, *ајајџека* и *ајојџика*, (*ајојџекарни*, *ајојџекарски*, *ајојџекар*, *ајајџекар* и *ајојџикар*) *арома* и *аромајџи* (*аромајџически*), *арџикл* и *арџикул*, *баџаж*, *баџаџа* и *баџаџија* (*баџажни*), *бал*, *банкејџи*, *балон* „шупље, лоптасто тело испуњено гасом; лопта”, *бандера*, *бандериџум* и *бандиџер* „застава”, *барџак* (*барџакџар*, *барџакџарсџиво*), *бајџак* (*бајџачић*), *варош* (*варошки*, *варошанин*, *варошџица*, *варошџица*), *вашар* и *вашер* (*вашарни*, *вашарски*, *вашарина*, *вашарбиров*), *џазда* (*џаздалук* и *џаздаџаџ*, *џаздариџа* „жена, супруга; домаћица”, *џаздовајџи* „економисати, бити свој господар”), *кулџура* „гајење, обделавање”, *карџа* „хартија; географска карта; карте за играње” (*карџање*), *дама* „жена”; *отмена* *женска особа*” (*дамски*), *дућан* (*дућанџија*), *индусџирија* „обртна производна делатност, марљивост; радиност” (*индусџириџални*), *кредиџи* „вера, вересија” (*кредиџни*, *кредиџор*), *кошџајџи* и *кошџовајџи* „стајати, имати цену, вредети у новцу” (*кошџавање*), (и њихови хомоними са значењем „пробати, окусити”) *коров*, *конак*, *комџија* (*комџиџин*, *комџиџски*, *комџински*, *комџилук*, *комџинџица*), *комуникаџија* „саобраћај” (*комуниџирајџи*), *комад* (*комадни*, *комадак*, *комадић*), *лојџа* (*лојџиџица*, *лојџајџи*, *лојџање*), *лула* „чибук; цев на чесми” ; *архиџелаџ* (*архиџелаџски*), *ајлас*, *џлобус*, *клима* и *климајџи* „поднебље”, *лексикон*, *ајлејџи* „такмичар у античким гимнастичким вежбама”, *џимнасџиџика* „телесно вежбање”; *ауџор*, *алманах*, *амфиџејџар* (*амфиџејџарски*), *бард*, *балејџи*, *библиојџека* (*библиојџекар*), *џимнаџија* и *џимнаџиџум* „школа између основне и више”, *драма*, *лиџерајџура* и сл.

3.1. Преглед овог типа лексике показује различите области које су биле подложне иновацијама у утицају страних култура и језика. То су: јавни и друштвени живот са новоусвојеним институцијама и вредно-

стима, духовни и интелектуални живот са новим видовима стваралаштва и апстрактног поимања, струковне области са иновацијама, свакодневни живот са новим елементима материјалне културе и новим односима (типови лексике из различитих области издвајани су у навођењу тачком зарезом). Наведени примери, а и многи други из корпуса, показују висок степен структурне и семантичке адаптације на основу чега се може закључити да су овакве позајмљене речи у разматраном периоду српског језике имале статус позајмљеница.

3.2. Велики број позајмљених апстрактних речи у фонду опште лексике српског писаног језика различитих стилова и жанрова у 17. и 18. веку сведочи о високом степену ителектуализације која је у одређеном периоду убрзаног развоја српског друштва захватила не само његове више сфере него и његов свакодневни живот. За развој српског књижевног језика то је значило ителектуализацију и његовог средњег и нижег (разговорног) стила и то под већим или мањим утицајем грчког, латинског, француског и немачког језика. Попуњавајући концептуалне празнике у лексичком систему ондашњег књижевног језика многе стране речи из фонда опште лексике добиле су место у његовом централном систему и то место држе и данас у савременом српском књижевном језику (што се може видети из наведених примера).

4. Све ово показује да су утицаји других, развијенијих околних друштава и њихових језика на развој српског друштва и његовог језика традиционалне појаве, не само у поређењу стања савременог српског језика и стања српског језика испитиваног периода, него и с обзиром на раније периоде историје српског језика. Традиционалну доминацију грчког и латинског језика у најбитнијим сферама српског језика (интелектуално-научној, духовној и официјелној) показује непрекидно присуство великог броја грецизама и латинизама не само у категорији опште лексике него и у терминологији, административно-правној и црквеној лексици¹⁰.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Бабић: 1984 – Babić Stjepan, Njemačke prevedenice u hrvatskom ili srpskom jeziku. *Лексикографија и лексикологија*, зборник реферата, Нови Сад – Београд, 9–14.
- Берић–Ђукић: 1990 – Берић–Ђукић Весна, Неки германизми у српскохрватском језику северног Баната, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXIII*, Нови Сад, 25–28.

¹⁰ За црквену лексику исп. напомену 5.

- Виња: 1986 – Vinja Vojmir, Hibridni rezultati jezičnih dodira, *Filologija 14*, Razred za filološke znanosti, Zagreb, 419–432.
- Грицкат: 1975 – Грицкат Ирена, *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд.
- Грицкат: 1987 – Грицкат Ирена, Још нека питања у вези са славеносрпском епохом, *Јужнословенски филолоџ XLIII*, Београд, 111–135.
- Грицкат: 1991 – Грицкат Ирена, О преводима Леополдових „Привилегија”, *Јужнословенски филолоџ XLVII*, Београд, 45–64.
- Грицкат: 1992 – Грицкат Ирена, Из историје борбе за књижевни језик код Срба. Поводом „Землеописанија” Павла Соларића, *Јужнословенски филолоџ XLVIII*, Београд, 79–94.
- Грицкат: 1994 – Грицкат Ирена, Из историје стабилизације књижевног језика код Срба – после Вукове и Даничићеве победе –, *Јужнословенски филолоџ L*, Београд, 5–31.
- Журавлев: 1994 – Журавлев А. Ф., *Лексико-статистическое моделирование системы славянского языкового робства*, Издательство „ИНДРИК”, Москва.
- Ивић: 1991 – Ивић Павле, *О Вуку Караџићу*, Целокупна дела IV, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад.
- Ивић: 1991a – Ивић Павле, *Из историје српскохрватског језика*, Изабрани огледи II, Просвета, Ниш.
- Кашић: 1984 – Кашић Јован, Извори и грађа за речник славеносрпског језика, *Лексикографска и лексиколошка грађа и лексиколошка грађа*, зборник реферата, Нови Сад – Београд, 91–95.
- Михајловић: 1972, 1974 – Михајловић Велимир, *Грађа за речник сираних речи у предвукском времену I њом, II њом*, Нови Сад.
- Михајловић: 1982, 1984 – Михајловић Велимир, *Посрбице од Орфелина до Вука I њом, II њом*, Матица српска, Нови Сад.
- Михајловић: 1979 – Михајловић Велимир, Из проблематике наших пуризама XVIII и XIX века, *Књижевни језик VIII/1*, Сарајево, 13–19.
- Михајловић: 1980 – Михајловић Велимир, Из наше кулинарије, *Књижевни језик IX/4*, Сарајево, 7–24.
- Младеновић: 1982 – Младеновић Александар, Напомене о раду на речнику славеносрпског типа књижевног језика, *Лексикографска и лексиколошка грађа*, зборник реферата, Београд – Нови Сад, 137–140.
- Младеновић: 1984 – Младеновић Александар, Речник текстова славеносрпског периода и нека питања његове израде, *Лексикографска и лексиколошка грађа*, зборник реферата, Нови Сад – Београд, 97–101.
- Младеновић: 1989 – Младеновић Александар, *Славеносрпски језик*, студије и чланци, Књижевна заједница Новог Сада.
- Младеновић: 1993 – Младеновић Александар, Развитак и стабилизација екавског изговора српског књижевног језика у другој половини XVIII и првој половини XIX века, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXVII/1*, Нови Сад, 79–83.
- Мухић–Димановски: 1986 – Мухић–Димановски Vesna, О паралелној употреби посуђеница и њихових преведеница, *Filologija 14*, Razred za filološke znanosti, Zagreb, 247–253.
- Мухић–Димановски: 1994 – Мухић–Димановски Vesna, Место посуђеница у једнојезичним гјечницима, *Filologija 22–23*, Razred za filološke znanosti, Zagreb, 217–224.
- Пешикан: 1984 – Пешикан Митар, Општа и специфична лексика у дијалекатским и историјским речницима, *Лексикографска и лексиколошка грађа*, зборник реферата, Нови Сад – Београд, 125–128.
- Поповић: 1994 – Поповић Марко, Ка могућој класификацији страних речи с најчешћим префиксима грчког и латинског порекла, *Наш језик XXIX/5*, Београд, 279–300.

- Пујић: 1982 – Pujić Savo, Porijeklo srpskohrvatske pčelarske leksike, *Лексикографија и лексиколоџија*, зборник реферата, Београд – Нови Сад, 217–226.
- Радић: 1990 – Радић Првослав, О стилским вредностима хибридних изведеница у српско-хрватском књижевном језику, *Зборник Мајице српске за филолоџију и лингвистику XXXIII*, Нови Сад, 399–405.
- Ристић: 1994 – Ристић Стана, Стране речи у описним речницима са аспекта речничког нормирања, *Наш језик XXIX/5*, Београд, 301–305.
- Самарџија: 1993 – Samardžija Marko, Hrvatski leksik u drugoj polovici XVIII. stoljeća, *Croatica XXIII/XXIV*, Zagreb, 311–332.
- Стевановић: 1990 – Стевановић Михаило, Реч-две о „језику бабе Смиљане” и о Вуковој оцени Доситејева језика, *Зборник Мајице српске за филолоџију и лингвистику XXXIII*, Нови Сад, 453–460.
- Филиповић: 1986 – Filipović Rudolf, *Teorija jezika u kontaktu*, JAZU, Školska knjiga, Zagreb.

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИНОСТРАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКЕ,
ПРЕДШЕСТВУЮЩЕМ ЯЗЫКУ ЭПОХИ ВУКА КАРАДЖИЧА
(по *Материалам для словаря иностранных слов периода, предшествующего
эпохе Вука Караджича, I – В. Михајлович*)

Р е з ю м е

В статье рассматриваются способы адаптирования заимствованной лексики не-славянского происхождения, встречающейся в исторических источниках, в сербском языке семнадцатого и восемнадцатого вв., в лексико-семантическом плане.

В динамических процессах первичного и вторичного адаптирования (как структурного, так и семантического) типы заимствованной лексики дифференцируются в лексическом плане не в целом, а в его отдельных сегментах. Настоящее дифференцирование основывается на функционально-стилистических и семантических принципах, по которым заимствованная лексика подразделяется по типам и тематическим группам.

Иностранные слова, по данным Материалов, в зависимости от способа и степени адаптирования, приобретают определенный статус заимствований. В историческом плане они между собою дифференцируются по принципу законченности/незаконченности процесса адаптирования, формируя единицы со стабильной (статической) и с нестабильной (динамической) структурой. При процессе составления исторического словаря, только слова первой группы могут подразделяться на основании статуса (по способу и степени адаптирования), и по типам (по принципу пространственных, временных, социальных, функционально-стилистических и нормативных свойств). Для иностранных слов, характеризующихся нестабильной структурой, могут быть отмечены только отдельные стадии адаптирования.

Вышеприведенные явления показаны в настоящей статье на примерах иностранных слов общего типа.

Стана Ристић